

Sharon en het Israëliësch-Palestijns conflict

► *André Mommen*¹

De jongste oorlog die Ariel Sharon tegen Yasser Arafat en zijn volk in de Palestijnse steden en kampen heeft uitgevochten, had tot doel om een einde te maken aan de Akkoorden van Oslo uit 1993. Sharon wil immers de vorming van een Palestijnse staat op de West Bank en in de Gazastrook voorkomen. Ook wil hij de wankele eenheid van de Israëliësch natie én van alle joden in de wereld versterken. Dat Sharon deze staatsterroristische oorlog tot eigen tevredenheid kon uitvoeren, had te maken met de sinds 11 september 2001 veranderde internationale situatie. De Amerikaanse buitenlandse politiek onderging toen een duidelijke omslag in de richting van het bestrijden van het internationale terrorisme. De Palestijnen vielen hier uiteraard als verdachten onder.

Door Sharons laatste oorlog is de vrede verder weg dan ooit. Zo lijkt het althans. Echter veel hangt ook af van de perceptie. Zolang vooral de Verenigde Staten en de krachten in Europa die de Amerikaanse buitenlandse politiek steunen Israël de hand boven het hoofd houden is echter een zuiver debat haast onmogelijk. Het verwijt van "antisemitisme" klinkt al snel indien er kritiek wordt uitgeoefend op het beleid van de Israëliësch regering. Sinds de Koude Oorlog is er evenwel door het wegvallen van het blokdenken een iets zakelijkere benadering mogelijk. Alleen heeft 11 september 2001 de percepties weer verstoord en vooral vervormd door hetgeen Samuel Huntington de "botsing der beschavingen" heeft genoemd.² Niet joden en Palestijnen of Arabieren zouden hier tegenover elkaar staan, maar twee onverzoenlijke beschavingen, namelijk de islamitische tegenover de christelijke.

Dit heeft het ontstaan en verdiepen van nieuwe ingebeelde breuklijnen gestimuleerd waardoor een pacificatie volgens Zuid-Afrikaans of Noord-Iers model onmogelijk wordt gemaakt. Vooral de Amerikanen zouden graag hun gehomogeniseerde blik op de wereld aan de bondgenoten in Euro-

pa opleggen. Israël zou dan een belangrijke pion kunnen worden in de Amerikaanse strijd tegen de schurkenstaten in de Arabische regio.

Uiteraard zijn er nog andere factoren die de uitvoering van de Akkoorden van Oslo in de weg hebben gestaan. In Israëliësch politieke kringen, de Arbeiderspartij inclusief, leven er te veel weerstanden tegen een terugtrekking uit de bezette gebieden daar dit immers het ontstaan van een Palestijnse staat impliceert. De meeste zionisten willen dat niet. De machtige zionistische lobby in de Verenigde Staten ook niet. Dat heeft de publieke opinie lange tijd vergiftigd. De negatieve pers die de moslimwereld kreeg werd bevorderd door het immigratievraagstuk hier, zeker toen de schijnwerper werd gericht op de moslimminderheden in onze steden. De goede pers die Israël kreeg, was gebaseerd op de bekende vooroordelen ten aanzien van het "blanke" jodendom. Velen in het Westen denken immers nog altijd dat de joodse staat een moderniserende kracht is, dynamisch, liberaal, democratisch, voorzien van een welvaartsstaat en ook nog eens multicultureel wegens de aanwezigheid van zowel een grote Arabische minderheid als van joodse immigranten met een zeer uiteenlopende achtergrond. Hoewel de kibboetzim nog slechts een toeristische bezienswaardigheid zijn, denken velen dat Israël drijft op idealisme en een tomeloze inzet voor de gemeenschappelijke zaak. Dat oogt sympathiek.

Een nuchtere analyse gebiedt echter te stellen dat Israël ook een vreemd element is in een Arabische omgeving. De joodse kolonisten kan men op een bepaalde manier vergelijken met de toenmalige Franse kolonisten in Algerije of met de calvinistische boeren in Zuid-Afrika. Deze laatste parkeerden na verloop van tijd hun zwarte bevolking in bantostans.³ Bedrijft Israël een apartheidspolitiek? De Israëliësch politici zouden in elk geval niets liever willen dan Arafat te degraderen tot een

inlandse en vooral gehoorzame chef in een Palestijns reservaat.

Israël is in zekere zin een schepping van de Westerse koloniale machten. Vlak na de Tweede Wereldoorlog was de zich vormende joodse staat een welkome vluchthaven voor de overlevenden van de holocaust. Toen zij uit de kampen terugkwamen, werden ze allerminst met geestdrift ontvangen. Sommige burgers van Centraal-Europese landen hebben zich toen opnieuw misdragen, vooral toen de joden hun gestolen bezittingen terug wilden hebben. Aan dat drama hadden de Arabische volkeren part noch deel gehad. Ze werden wel met de nadelige gevolgen ervan opgezadeld. De holocaust had immers het zionisme een tweede leven verschafft. Vooral jonge joden uit de kampen geloofden in het Beloofde Land. Ze dachten dat ze een claim op het Arabische territorium konden leggen. Dat klonk eerder hol en ook grotesk. Kan Italië de vroegere territoria van het Romeinse Rijk opeisen?

Een instrumentalistische “linkse” visie wil dat Israël in naam van de grote imperialistische mogendheden de olievelden in het Midden-Oosten wilde helpen veroveren en de opdracht had gekregen daarom ook de Arabische staten te verdelen en te verzwakken. De feiten zijn complexer. Israël is ontstaan ondanks de wil van het imperialisme. Het Britse imperialisme wilde ten hoogste de rechten van de joden op een “joods nationaal tehuis” erkennen. De Sovjetunie was bij de eersten die de jonge staat Israël indertijd heeft erkend. Het Amerikaanse imperialisme heeft zich aanvankelijk niet erg voor het probleem geïnteresseerd. Dat veranderde pas in het begin van de jaren zestig toen Washington behoefte had aan stabiliteit en invloed in de regio.⁴

Uiteindelijk mochten de Palestijnen het gelag betalen. Ze waren het direct geviseerde slachtoffer van de zionistische expansie. Ze waren ook veruit de zwakste partij. De Palestijnen zelf vormden misschien wel een volk, maar waren geen natie of kenden geen staatsverband. Van de Turkse overheersing gingen ze over naar een Brits protectoraat. Daarna werden ze het slachtoffer van het zionisme en van het koninkrijk Jordanië dat de overgebleven Palestijnse gebieden inpikte. Sinds 1948 leven daarom vele duizenden Palestijnse vluchtelingen en hun nazaten opeengepakt in kampen.⁵ Hun status werd wel erkend door de UNO, maar

veel heeft dat niet geholpen. De Palestijnen die waren gebleven, werden Israëlisch staatsburger. In die voorwaarden moest het Palestijnse nationalisme en zelfbewustzijn vorm krijgen. Dat lukte pas na de voor de Arabische wereld rampzalig verlopen oorlog van 1967 waarbij Israël tot zijn eigen verrassing⁶ in enkele dagen tijd het gebied van de Jordaan tot aan het Suezkanaal in handen kreeg. De Palestijnse bevrijdingsstrijd, die uiteindelijk een steeds nadrukkelijker terroristisch karakter kreeg als gevolg van de wanhoop van de opgroeiende generaties zonder toekomst, kwam nu onder leiding van een door Arafat hervormde PLO. Als onverzettelijke nationalist moest Arafat ook leren een handige realist te zijn die aanvankelijk geen compromissen met de zionisten mocht afsluiten, maar intussen wel moest hengelen naar subsidies van de Arabische oliesjeiks en de militaire regimes uit de regio. Dat leverde veel onduidelijkheid en ook spanningen in de PLO op. Voorts moest hij zijn achterban in de hand houden, wat niet eenvoudig was daar die achterban regelmatig liep te muiten. De PLO was daardoor nooit meer kunnen worden dan een gammele coalitie van organisaties en groepjes. Ook bleek de Palestijnse bevolking allerminst immuun te zijn voor het islamitisch fundamentalisme, zeker toen de zo verhoopte Palestijnse staat maar niet werd gerealiseerd. Dat ondergroef het gezag en de speelruimte van Arafat. Is dat zijn persoonlijke schuld? Zeker niet. De volgepakte vluchtelingenkampen leverden immers geradicaliseerde militanten op. De *intifada* overvleugelde de op de internationale scène lam geslagen PLO. *Hezbollah* en *Hamas*, twee op het fundamentalisme gebaseerde bewegingen – de laatste ontving aanvankelijk nog de steun van Israël tegen de PLO – lieten zien dat Arafat niet langer meer het monopolie van de bevrijdingsstrijd bezat.

Sharon kreeg na 11 september 2001 van president Bush de ruimte om met het Palestijnse terrorisme af te rekenen. Het gemakkelijkste was om Arafat alle schuld daarvan te geven. Sharon greep die kans omdat dit voor hem een mogelijkheid was om zijn positie in Israël aanzienlijk te versterken. Kon hij niet bewijzen dat alle gesprekken met de PLO en Arafat niets hadden opgeleverd? De alliantie tussen Sharon en Bush heeft echter in hoge mate de West-Europese regeringen geïrriteerd omdat die zich via de EU geschaard hadden achter de vorming en opbouw van een Palestijnse staat. Of Sharon na een slag gewonnen te hebben, ook de definitieve overwinnaar zal zijn, valt te

betwijfelen. De Amerikaanse en Europese belangen lopen niet meer parallel. De Amerikaanse én Europese oliemaatschappijen zouden zich liever afzijdig willen houden nu ze ook lonken naar de olievelden in Centraal-Azië waar de toestand ineens stabielier lijkt nadat Afghanistan werd platgebombardeerd. Ook de populariteit van Bush is niet eeuwig. Als de herinnering aan de implosie van de Twin Towers is vervaagd, dan willen zijn Democratische tegenstanders hem allicht graag wijzen op de alsnog weinig succesvolle jacht op Bin Laden. Ook in zijn eigen omgeving voelen de realisten weinig voor het volgen van Bush op het oorlogspad.

De vraag is hoe men via diplomatieke kanalen de Israëliisch-Palestijnse kwestie in der minne kan regelen. Sinds 1948 hebben de feiten aangetoond dat de UNO hier gedoemd is om een totaal machteloze rol te spelen. Blauwhelmen sturen om strijdende partijen uit elkaar te houden in een omgeving die etnisch, politiek en ideologisch sterk verdeeld is, lijkt weinig zinvol. Alleen een internationale regeling aanvaard door alle belanghebbenden kan het conflict oplossen. Tot nu toe hebben de Amerikanen sinds president Carter de dans geleid. Camp David is de symbolische plaats waar Amerikaanse presidenten regelingen plegen op te leggen. Dat is voor de Palestijnse kwestie alsnog niet echt gelukt. Want zolang in Israël Likoeed de politieke agenda bepaalt, lijkt een onderhandelde diplomatieke oplossing trouwens hoogst twijfelachtig. Alleen een internationale conferentie kan daarom de arrogante Israëliische machthebbers op hun plaats zetten. Aan zo een internationale conferentie horen trouwens alle belanghebbenden uit de regio deel te nemen, ook de EU en Rusland.

Vooraf moet duidelijk worden wat men wil bereiken en welke belangen op het spel staan. Israël zal "veilige grenzen" eisen, ook al weet niemand waar die liggen. Veilige grenzen zijn evenwel grenzen waar de burens vrede mee kunnen hebben. Die burens zullen niet tevreden zijn met bewapende grensposten die vermeende terroristen het hemd van het lijf mogen rukken. Israël zal de territoriale en institutionele rechten van de Palestijnen moeten erkennen. Dat lijkt vandaag nog altijd voor vele Israëliische politici een surrealistisch denkbeeld. Israël wil zich niet graag terugtrekken uit de sinds 1967 bezette gebieden. Dat betekent immers dat men de aldaar gevestigde joodse kolonisten moet laten vallen. Zoiets wil Sharon niet, omdat hij die kolonisten misbruikt voor zijn expansionistische politiek en voor het

scheppen van een Groot-Israël. Voorts zal men moeten onderhandelen over de terugkeer van de Palestijnse vluchtelingen of over een redelijke compensatieregeling voor diegenen die daar geen heil meer in zien. Terugkeer betekent dat de Arabische minderheid in Israël sterk zal toenemen, wat een electoraal schrikbeeld voor de zionistische partijen inhoudt. Compensaties betekenen een forse financiële adering voor de Israëliische schatkist. Onbetaalbaar, zullen de zionisten roepen al zou dat niets anders zijn dan het vereffenen van een oude rekening.⁷

Een regeling van de Palestijnse kwestie zal gevolgen hebben voor het karakter van de Israëliische staat. Israël zal immers de universalistische waarden en de scheiding tussen staat en godsdienst moeten erkennen.⁸ Dat zal moeilijk zijn voor een staat die vanuit etnische motieven is gevormd en dat project vooral met terroristische en militaire middelen heeft gerealiseerd. De eenheid van de Israëliische natie staat of valt met de etnische identificatie. Vandaar dat Sharon die eenheid wil bewaren door de confrontatie met de Palestijnen te bevorderen. Zo kon hij door zijn oorlog weer de massale steun verwerven van de joodse bevolking en de twijfelende politici van de Arbeiderspartij het zwijgen opleggen. Het spreekt vanzelf dat met deze man aan het stuur geen enkele duurzame vredesregeling mogelijk is. Hem ten val brengen zal de eerste daad van barmhartigheid moeten zijn verricht door de oppositie in Israël zelf. De achilleshiel van Sharon is hier de groeiende urbaine middenklasse die zich steeds ongemakkelijker gaat voelen bij deze uitzichtloze confrontatie met de Palestijnen. Ze staat voorts ver weg van de zionistische pioniersmentaliteit en wil vooral een normaal leven gaan leiden. Zij vormt de basis van de vredesbeweging. Ze moet echter nu meer gehoor vinden bij delen van links, vooral dan de Arbeiderspartij. Dat laatste zal moeilijk zijn zolang deze partij geleid wordt door politici die zelf bloed aan hun handen hebben en die in het verleden dachten dat ze met militaire overwinningen de vrede naderbij konden brengen.

Sharon is meer dan een politicus. Hij vertegenwoordigt ook een mentaliteit die met de staat Israël vorm en inhoud heeft gekregen. Hij zet de staatsterroristische traditie alleen maar voort. Die traditie wil dat de plaatselijke Palestijnse bevolking door het dynamiteren van woningen kan verjaagd worden.⁹ Bewust kopen van gronden en woningen, ook nu nog, is een tweede middel. Sharon vertegenwoordigt een leger dat denkt en

handelt op basis van de traditie overgeërfd van de *Irgoen*, *Stern* en *Hagana*¹⁰. Deze drie terroristische organisaties hebben het latere Israëlische leger voortgebracht en zijn als stromingen herkenbaar in het Israëlische politieke landschap. Niet voor niets hebben vele leidende Israëlische politici ook vandaag nog eerst een militaire carrière doorlopen alvorens in de politiek terecht te komen.

De vrede moet ook de afbraak van de Israëlische nationale mythe inzetten. Die nationale of zionistische mythe is gebouwd op de stelling dat de Arabieren er alleen maar op uit zijn om de joden de zee in te drijven. Deze bewering, die veelal gestaafd wordt met citaten uit Arabische bronnen, legitimeert de politiek dat alleen een volledige militaire overwinning op de zogenaamde Palestijnse terroristen een oplossing kan bieden. Een versterkte kolonisatie in de Palestijnse gebieden is een tweede argument, omdat dit goed is voor het in stand houden van een frontmentaliteit van bewapende pioniers. Deze mentaliteit ontkent uiteraard dat joden en Arabieren met elkaar in vrede zouden kunnen leven.

Zaak is nu dat de geblokkeerde verhoudingen worden opengetrokken. Dat kan alleen maar door interventie van buiten af. Een potentiële speler in dat politieke spel kan de EU worden, maar dan wél op voorwaarde dat de Europese leiders met één stem spreken. Dat is vandaag geenszins het geval daar de Europese staten vooral belang hechten aan hun eigen buitenlandse politiek. Men merkt ook dat de EU weinig machtsmiddelen heeft, waardoor de Amerikanen vrij spel hebben bij het bepalen van de agenda in het Midden-Oosten. Toch kan de EU invloed uitoefenen. De EU wil meewerken aan de opbouw van een Palestijnse staat en heeft Arafat in deze periode van confrontatie met Sharon niet laten vallen. Het verwijt dat Arafat aan het hoofd van een corrupte en ondemocratische organisatie staat, is zo oud als de PLO zelf en maakt weinig indruk zolang Israël de democratische rechten van de Palestijnen ontkent. Daarom moet de EU het Israëlisch staatsterrorisme ten aanzien van de Palestijnen aanklagen. Een zakelijke benadering van het probleem moet uiteraard triomferen, ook al zal dat de Europese joodse gemeenschappen niet zo prettig in de oren klinken.

Elke tegenmaatregel of kritiek beantwoorden de Israëlische natuurlijk onveranderlijk door te verwijzen naar de shoah. Elke karikatuur van Sharon die

in de buitenlandse pers verschijnt, herkennen ze graag als een vorm van herlevend antisemitisme. Dat propagandistisch wapen is inmiddels afgebot. Alleen in Duitsland schijnt de zionistische chantage nog te werken.¹¹ Maar ook hier is de zaak volop in beweging nu de liberalen zich steeds meer openlijk distantiëren van de Israëlische politiek. Uit puur mercantiele overwegingen? Allicht. Maar ook uit nuchter realisme. Veel Europese politici zijn immers tot de slotsom gekomen dat de Israëlische politiek geen leefbare oplossing zal brengen en ook dat de eigen publieke opinie zich steeds meer afkeert van de excessen die ze haast dagelijks op televisie zien. Solidariteitsmanifestaties in de Europese steden leverden voor het eerst positieve commentaren op in de media ten aanzien van de Palestijnen.¹² Voorts heeft de EU ervoor gepast om de officiële banden met de Palestijnse autoriteiten te verbreken. Hier heeft Sharon een gevoelige nederlaag geleden. "Frustraties en zure oprispingen"¹³ zouden wel eens de EU kunnen inspireren tot een verhoogde druk op Israël. Want men gelooft niet meer in het beeld van het kleine en bedreigde Israël. Sharon heeft met zijn wapengekletter immers overduidelijk aangetoond dat Israël zo sterk is dat niemand nog iets hoeft te vrezen.¹⁴

noten

1. Eric Corijn, Willy Courteaux, Koen Dille, Jan Dumolyn, Pieter Saey, en Jos Wolles leverden commentaar op een eerdere versie van dit standpunt. Niettemin ben ik de enige die verantwoordelijk ben voor het uiteindelijke resultaat
2. Samuel Huntington, *Botsende beschavingen. Cultuur en conflict in de 21ste eeuw*, Antwerpen: Manteau en Anthos, 1967.
3. 'Middle East: no goodies or badies', in *New Statesman*, 18 maart 2002, blz. 4. Breyten Breytenbach, die de Palestijnse gebieden bezocht, was de overeenkomst met de bantoe-stans ook opgevallen. 'Open brief aan generaal Sharon', in *De Standaard*, 17 april 2001, blz. 11.
4. De interesse van Washington voor Israël groeide pas door de Kennedy's. Robert Kennedy werd in 1968 vermoord door een Palestijn. Voor de oorlog van 1967 was Israël reeds verzekerd van de dekking van de Zesde Amerikaanse vloot. Nathan Weinstock, *Le Sionisme contre Israël*, Parijs: Maspero, 1969, blz. 451 e.v.
5. *De United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees* publiceert jaarlijks statistieken over deze vluchtelingen. Voor januari 2000 geeft men de volgende aantallen Palestijnen: in Jordanië 1.565.400, de West Bank

- 583.172, Gaza strook 823.881, Libanon 374.542 en Syrië 383.361. De Palestijnse diaspora in de Verenigde Staten is eveneens aanzienlijk.
6. Volgens Zeev Sternhell, 'Pour sortir du gouffre', in *Le Monde*, 16 november 2001.
 7. De UNO heeft al in 1949 de eerste ramingen voor schadevergoeding gemaakt.
 8. Zeev Sternhell, *The Founding Myths of Israel: Nationalism, Socialism, and the Making of the Jewish State*, Princeton: Princeton University Press, 1999.
 9. De dynamitering van Palestijnse huizen werd een vergeldingsmaatregel tegen Palestijnse gezinnen die verdacht werden van terroristische banden of die men liever kwijt dan rijk was. Later kwamen de bulldozers. Tijdens Sharons laatste oorlogje werd die methode systematisch beoefend. Er werden zelfs infrastructuren die opgezet en betaald werden door de Europese Unie, verwoest, wat er allicht op duidt dat de Israëlische regering de Europese steun aan de PLO een doorn in het oog is. Alain Gresh in *Le Monde*, 9 april 2002.
 10. Deze invloeden gaan terug naar de joodse zelfverdedigingsgroepen tegen de pogroms in Oost-Europa. Maurice Rajsfus, *L'an prochain la révolution. Les communistes juifs immigrés dans la tourmente stalinienne 1930-1945*, Parijs: Mazarine, 1985.
 11. Het schoolvoorbeeld in deze is Joschka Fischer die in een interview zijn liberale tegenstander Möllemann, die de Palestijnen verdedigde en Israël durfde te betitelen als een agressor, van onzuivere (commerciële) motieven betichtte. *Die Zeit*, 11 april 2002, blz. 3.
 12. De rellen veroorzaakt door vooral Marokkaanse jongeren in Antwerpen en Amsterdam en verwerpelijke aanslagen op enkele synagogen en een boekhandel verstoorde uiteraard dat beeld. Dat bewijst ook dat de politisering van de immigrantenjeugd nihil is en dat ze de Israëlisch-Palestijnse tegenstellingen uitsluitend in religieuze en etnische termen beleeft.
 13. Zie Winfried Didzoleit in *Der Spiegel*, nr. 15, 2002, blz. 138.
 14. Avraham Burger, verkozen voor de Arbeiderspartij en voorzitter van de Knesset, verklaarde: "Nous sommes forts militairement, les plus forts de la région, tout le monde sait cela. Les Palestiniens ne peuvent nous chasser d'ici. De même, nous ne pouvons pas les chasser. Cela aussi tout le monde le sait. Il faut négocier. (...) En affirmant dès maintenant qu'en échange de la paix avec tous les territoires occupés en 1967." *Le Nouvel Observateur*, 4-10 april 2002, blz. 38. Voorts dezelfde: "Quel est notre objectif? Il y a un combat pour notre vie? Alors, battons-nous, et gagnons. Mais la grande victoire ne sera jamais sur le champ de bataille.", *Le Monde*, 20 april 2002